

אנחנו מקווים ששנת המאה תצליח. תופיע חוברת מיוחדת של לשוננו; המפתח של לשוננו עומד לראות אור; גם המפתח של קובץ המונחים עומד לראות אור; ויש כרך מיוחד של לשוננו לעם המופיע עלונים עלונים (עלון בכל שבוע), בעריכתו של פרופ' בראשר. כפי שידוע לכם, פרופ' בן-חיים עדיין לא הבריא לגמרי, ואנחנו שולחים לו מן המקום הזה איחולי החלמה.

מאז הישיבה האחרונה הלכו לעולמם שלושה מחברינו היקרים: נפטר פרופ' אליעזר רובינשטיין, מגדולי חוקרי התחביר; נפטר חברנו מר מאיר מדן, אשר ליווה את האקדמיה למעלה מימי דור; ונפטר פרופ' דב סדן, מגדולי החוקרים של הלשון העברית ולשון האידיש וספרויותיהן.

נפתח את הישיבה בשני הספדים, ההספד הראשון יהיה על פרופ' רובינשטיין, ויספיד פרופ' טל. בבקשה.

הא' טל:

לזכר אליעזר רובינשטיין ז"ל

בני משפחת רובינשטיין היקרה, חברי האקדמיה, מוריי ורבותיי, לפני חודשים אחדים נסתלק מתוכנו חבר האקדמיה הפרופ' אליעזר רובינשטיין, ראש החוג ללשון העברית באוניברסיטה של תל-אביב. מותו שלא בעתו היכנו בתדהמה. אליעזר רובינשטיין עלה ארצה עם הוריו מליטא הרחוקה בהיותו עול ימים. ראשית לימודו בבית הספר, וכשגדל התחיל ללמוד בִּישיבה בתל-אביב. שם נתייסדה חריפותו ושם נתעצבה חקרנותו. שם נתהוותה והלכה ראשית השכלתו הרחבה ביהדות. בישיבה אף קנה את מידת ההתמדה שאפיינה אותו. לימים פרש כנפיים ויצא ללמוד לימודים רְאליים בגימנסיה אוהל שם ברמת-גן. משם פנה ללמוד את תורת ההוראה בסמינר למורים על-שם לוינסקי בתל-אביב.

במקומות אלה קנה את ראשית השכלתו הכללית הרחבה, ובהם התחבבה עליו ההוראה. אלה שני היסודות שדמות החוקר ודמות המורה שלו מושתתות עליהם. משיצא מבתי האולפנא הללו פנה אל ההוראה, בבנימינה התחיל להורות; בכל יום א' בשבוע עושה היה דרכו באמונה מבני-ברק לבנימינה באוטובוס העתיק, שנסע לאיטו בשחר. ואף-על-פי שהשכים ונסע דרך ארוכה, היו שיעוריו רעננים והיו תלמידיו עֶרניים, כדברי חבריו.

אחר מלחמת הקוממיות חזר להוראה בבית הספר יהלום ברמת-גן. שם יצא לו בין מורי הדור מפני בקיאותו ומפני רוחב ידיעותיו. יותר מכול מפני יכולתו לרתק את שומעיו בדיבורו הסוחף. כעשר שנים שימש בהוראה בבית הספר העממי. בימים ההם נוסדה האוניברסיטה בתל-אביב. בִּרפתי חצר המכון שבאבו-כביר, נטול בניינים ראויים, נטול ספרייה ראויה ונטול הכרת המועצה להשכלה גבוהה, היה המוסד החדש מחוז חפצם של סטודנטים מעטים שהייתה להם עדנת הלימודים האוניברסיטאיים בעת בגרותם. כולם מתייעים בעול פרנסתם, רובם בעול פרנסת משפחותיהם – שכבר היו אבות לילדים –

חובשים את ספסלי בית-המדרש שזה עתה פתח את שעריו לפניהם. הם, שכבר נואשו מלבוא בשערי אוניברסיטאות, לפי שירושלים הייתה רחוקה מהישג ידם. מעטים מן המעטים הללו למדו לשון עברית, אותם שלא נרתעו מפני הדקדוק ומפני משמעתו הנוקשה, ולא מפני הכללים והמשפטים והדיוקים שאינם מתפשרים; אותם שאימת הדגש והשווא לא דחקה מלבם את אהבתם ללשון ואת סקרנותם להכיר את מסתרי השתלשלותה. קסם הבנת התהליך הלשוני משך את אליעזר רובינשטיין אל אותה חבורה, והוא נצטרף אל המעטים שהסתופפו בין כותלי המוסד הצעיר. כאן עשה את צעדיו הראשונים בעולם האקדמי ומיד בלט בין חבריו. הכול התפעלו מרוחב ידיעותיו וממהירות תפיסתו. מרבים היו לבקש את עזרתו כשקשתה עליהם סוגיה מן הסוגיות, מפני שעלה על כולם. והוא נענה בחדווה לשאלותיהם. משיב היה כהלכה לכל אדם, כקרוב כרחוק, משפּע ידיעותיו ומגודל תבונתו. מוריו עמדו על כישרונותיו, ואף הם עודדוהו.

הוא סיים את לימודי התואר הראשון, ובכך מיצה את כל מה שאוניברסיטת תל-אביב של הימים ההם יכלה להציע לאדם תאב דעת כמוהו. אז עלה לירושלים לעשות בה בצלם של מורֵיקָה, ובה הוכתר בתואר השני ובתואר השלישי. כאן בירושלים נתגבשה שיטתו ונתייסדה משנתו. ומכאן יצא להורות באוניברסיטה הראשונה שלו, בתל-אביב, ועמה קשר את גורלו. אליעזר רובינשטיין התפעל מהישגיה הרוחניים של הבלשנות הגנרטיבית, אך לא זוהדהה עמה. בספרו הראשון, המשפט השמני, שפרסם בשנת תשכ"ט, הציע את האני מאמין שלו וכך אמר: "דווקא מפני היות העיון המוגש בזה קרוב ברוחו לעולמה של הבלשנות הגנרטיבית, מן הדין לקבוע בביור: אין עיון זה דקדוק גנרטיבי-טרנספורמטיבי. עומדים אנו שוב ושוב על הקשר בין המבנה והמשמעות, תוך הבלטה שהמשמעות נקבעת במבנה העמוק ולא בסידורו הסופי של המשפט".

בספרו השני, הצירוף הפועלי, שפרסם בשנת תשל"א, הודיע לקורא כי אין הדקדוק שהוא מציע אלא דקדוק של טרנספורמציות שאיננו גנרטיבי.

דיוניו אלה מושתתים על העברית בת זמננו. ברם, לא העברית ששמע מדברים ברחוב, אלא זו שמצא ביצירות של הספרות וההגות. אף בחומר שבחר לדיון מתגלה אישיותו של אליעזר רובינשטיין: לא 'לשון ימינו', לא משפטים ששמע אומרים הביא לדיון, אלא משפטים שמצא בקתוב, שכל אדם יכול למוצאם כמוהו ולעקוב אחר ניתוחו. הוא לא ביטל את הלשון הכתובה מלהיות ראויה לבוא בעיון הבלשני. הוא לא נמנה על החסידים, לעתים חסידים שוטים, האומרים שרק הלשון המדוברת היא כר למחקר הבלשני. ומי לידינו יתקע, היה אומר, שמשפטים שנרשמו מן השמיעה אכן קיימים בפי הבריות ואינם פרי מאמץ אינטלקטואלי של החוקר המבקש להזין בהם את התאוריות שלו.

תפנית חשובה עשה אליעזר רובינשטיין שנים אחדות אחרי כן, שעה שהתחיל לתת דעתו על המבנים התחביריים של המקרא. לראשונה העלה את לשון כתבי הקודש לדיון תחבירי-סמנטי בכלים מודרניים, שהיה שותף בפיתוחם, במאמרים אחדים שפרסם בשנת תשל"ו, ומאז לא חדל מלעיין בלשון המקרא. מאמריו הרבים שפרסם בלשונו, בהספרות וב-*Israel Oriental Studies* מוקדשים למאמצי להציג את הסמנטיקה של לשון המקרא. במיוחד עורר את סקרנותו הפועל של לשון זו. בקיא היה בלשון זו מאין כמוהו

ואהבה גדולה אהב אותה. במאמריו 'משמעות בסיסית, משמעות ספציפית ומשמעות נספחת' ו'שלילת השינוי כמשמעות בסיסית' הוא העמיד לדיון של הדגמה פעלים אחדים – אבד, השמיד, נשאר, החיה – וקבע, בעזרת הבנת היחסים בין מבנה-התשתית הסמנטית המופשט שלהם ובין מימושם ההיקפי, את מקומם במילון הלשון העברית. בדרך זו הוא הבליט את הקרבה של המשמעויות של הערכים במילון ואת הריחוק שביניהם.

המילון של אליעזר רובינשטיין אינו אוסף גדול של ערכים השונים זה מזה או השווים זה לזה במשמעות. בהיערכות של מספר קטן של מרכיבים אלמנטריים, פירוק המרכיבים הללו מאיר את הקשרים בין המחשבה, המבנה שמחוץ ללשון, ובין הלשון, ומגלה את מידת הקרבה או הריחוק שלהם.

מן התיאור הסמנטי הגיע אליעזר רובינשטיין אל הפרשנות, וכך אמר במאמר שכתב בספר לכבוד חיים רוזן: "כדי שנהיה נאמנים כפרשני הטקסט, חשוב שנחוש תמיד את דבר התחביר בשורה הכתובה, גם אם הדברים נראים לנו פשוטים".

מצויד בכלים, שרבים מהם יצר בעצמו, יצא אליעזר רובינשטיין להבין לא רק את מילון המקרא, אלא גם את פסוקיו. ויותר משכתב אמר. בשיעוריו ובסמינריונים שלו היה חושף את תוכנם של פסוקים קשים ומגלה בהם פנים כהלכת עיונו המדעי. עיסוקו בלשון המקרא לא השכיח מלבו את העברית החדשה. בספרו הקטן והמרתק העברית שלנו והעברית הקדומה הוא התאמץ להראות כיצד פועלים סוגי התחביר המקראיים בלשוננו החיה וכיצד נשתנו מסגרות התחביר הקדומות; כיצד נתגלגלו משמעויות מתקופה לתקופה וכיצד נתקיימו משמעויות מכל התקופות.

בחן הציע את הדברים, פרי מחקריו במדע הלשון, בסגנון שווה לכל נפש. ללמדנו, שעיונים מופשטים אינם פריבילגיה של יחידים אלא יש להביאם לכל שכבות אוהבי הלשון. מורה מעולה היה, ותלמידים נהרו לשיעוריו מפני רעיונותיו שקסמו להם; מפני בהירות הרצאת הדברים שלו, שקירבה רחוקים; מפני מקוריות מחשבתו שהפיחה חיים בשיעוריו. הם אהבוהו, מפני שלא התנשא עליהם ולא דיבר אליהם ממרומי הקתדרה, ואף לא השפיל קומתו להידמות אליהם, אלא רומם אותם אליו. התרוממות נפש זו שזכו בה הקנתה לו את הערצתם.

אנו, חבריו, אהבנוהו והערצנו אותו מפני שהיה נוח לבריות, אדם יקר שמעולם לא הציב את עניינו במקום שהיה בו היזק לאוהביו. מבטל היה את רצונו מפני רצון זולתו וחביב היה עליו כבוד חברו מכבודו. מעולם לא מנע טוב מבעליו.

אנו מבכים את אבדן החבר המסור, החוקר המחונן, המרצה המבריק, אוהבה הגדול של הלשון העברית.

הא' בלאו: מר צרפתי יספיד למאיר מדין זיכרונו לברכה.

הא' צרפתי:

לזכר מאיר מִדן ז"ל

מוריי ורבותיי חברי האקדמיה, משפחת מִדן הנכבדה.

בבואי להזכיר את מאיר מִדן זיכרונו לברכה, איני מתיימר להציג לפניכם פרי של מחקר עיוני, שלא היה סיפק בידי לערכו, אלא רק כמה מזיכרונותיי, על אודות איש שזכיתי להכיר במשך כשלושים שנה, במחצית השנייה של חייו, ושנמשכתי אליו בחבלי הערצה וידידות. אני מתנצל אפוא מראש על כך שדבריי יהיו מקוטעין ולא יתארו את האיש ופועלו תיאור מלא, כפי שראוי היה לעשות.

על מאיר מִדן ז"ל אנו יכולים לאמר בכנות את מאמר חז"ל "גדול מרבן – שמו". לא היה לו תואר פרופסור ואף לא תואר דוקטור, אולם היה בעל ידיעות רחבות ועמוקות, שנון, מהיר בכתיבתו ובדיבורו, לא פחות מאנשים רבים המוכתרים בתארים אלו והתופסים קתדראות. מלומדים ללא תואר דוקטור היו כמה מטובי המורים של האוניברסיטה העברית, כגון מורנו יחזקאל קוטשר, הרב שמחה אסף, בן ציון דינור, דב סדן. ומלומד ללא כל תואר היה במשך שנים רבות חנוך ילון, החוקר הדגול של הלשון העברית בכלל ושל לשון חכמים בפרט. כנראה, תופעה זו קשורה בקורות עמנו ובטלטולים שטלטלו אחינו בני ישראל, טלטולים אשר מנעו מהם השתלבות בסדר לימודים פורמלי, אך לא הצליחו למנוע מהם את הצמא לחכמה ולא הצליחו להכחיש את כוחם השכלי.

תכונה זו מאחדת אפוא את מאיר מִדן עם קבוצה מסוימת בתולדות הישוב, והיא קבוצה מכובדת למדי.

ועוד יש למאיר מִדן צד שווה עם חבורה אחרת של חכמי ישראל ושל משכילי ירושלים בפרט, לא פחות מעולה מן הראשונה, והיא חבורה של תלמידי חכמים, שהיו שומרי מצוות קלה כחמורה, אך לא שימשו כמורי הוראה ולא התהדרו בסימנים חיצוניים של יראת שמים. לא לבושי שחורים ולא חובשי מגבעות עגולות גדולות, ולא מבטאי בית־קל במקום בית־אֵל. ואגב, על האחרונים היה הוא אומר, מדוע אין אומרים גם "מדינת ישראל".

וגדולה מזו: בקיאים בתלמוד ובמדרש, אך לא מתנזרים מן הטוב שבתרבות העמים. ביניהם היו למשל – ואני מונה באקראי בין המעטים שזכיתי להכיר – פרופ' אברהם פרנקל, אליעזר אלינר, ד"ר נח בראון. ואולי אפשר לראות כשייך במידת־מה לחבורה זו וכגדול שבהם את הרב דוד כהן, הידוע בכינוי 'הנזיר'.

מכאן, שעם הסתלקותו של מאיר מִדן אבד לא רק אחד מראשוני אנשי האקדמיה, אלא גם איש המייצג חוגים אפייניים ליישוב בימים שעברו, ובפרט בירושלים.

מאיר מִדן ז"ל נולד בקרקוב בשנת תרע"ה, למד שם בבית ספר ממלכתי ובגימנסיה עברית. מעניין, שאיש שהכרנו אותו כמלא וגדוש תורת ישראל, לא למד לא בחדר ולא בישיבה. עלה ארצה בתרצ"ג. בזמן המנדט היה קשור לארגוני המחותרת; ושמעתי, אך אני מוסר זאת ללא אחריות, שהוא חתום על הכתובה של יצחק שמיר.

קיבל את התואר M.A. באוניברסיטה העברית בשנת תש"ב. בתרצ"ט היה מזכיר ראשי במערכת המילון של בן-יהודה, ובתש"ח – מזכיר של ועד הלשון. מאז לא פסקה עבודתו בוועד הלשון ואחר-כך באקדמיה, שהיה אחד מבונייה וממניחי יסודותיה. אולם עבודה זו, שתרמה לאקדמיה תרומה כבירה, היא אשר מנעה ממנו לפי נוהלי האקדמיה להימנות על חבריה עד יום יציאתו לגמלאות.

פעילותו הספרותית והמדעית של מאיר מדן מיוחדת בכך, שלא נמצא בדרך-כלל באמצע הבמה, אלא בשוליה. רצוני לומר, הוא לא החתום הראשון על מפעל מדעי כיוזם וכמבצע ראשי, אלא נזכר באותיות קטנות כמסייע. אך מסייע כזה, שבלעדיו לא היה אותו המפעל מתקיים, או מכל מקום לא היה מתקיים בצורה שהתקיים. הוא היה רוב ימיו מזכיר, עורך, יועץ, מגיה, מסגנן – ולא מנהל ומחבר. אבל רבה מאוד חשיבותה של פעולה צדדית זו, הנראית במבט ראשון טפלה ולא עיקר. לשוננו, לשוננו לעם, וכן רוב פרסומי האקדמיה, יצאו בצורתם הנאה מפני שיצאו מתחת ידיו של מאיר מדן. בהם תמצא גם הערות קצרות משלו, אך מאמרים הנושאים את חתימת ידו לא תמצא אלא מעטים. עבודתו הייתה צנועה וכמעט נסתרת, בה במידה שהייתה חשובה ורבת פרות. הקורא ספר או מאמר שם לב לשם המחבר, ולא תמיד מודע לפעולת העורך, המגיה, המסגנן, שבלעדיו היו לאותו ספר ולאותו מאמר פנים אחרות ומשופרות פחות.

איני יכול שלא להזכיר את ניסיוני האישי עם מאיר מדן כמסגנן. כידוע, המסגנן הוא האויב הטבעי של המחבר; כל מחבר משוכנע שיצירתו היא תכלית השלמות ורוטן על כל שינוי קל שמישהו מעז לשנות בה. עד כמה שהרגשתי, תיקוניו של מאיר מדן היו מעטים; אולם אחרי שמאמר עבר תחת שבט ביקורתו, אותם התיקונים הקלים שינו כליל את פניו ועשו את לשונו הרבה יותר נאה; הרבה יותר קרובה לעברית האמתית, במקום שתהיה לועזית במלים עבריות; הרבה יותר רהוטה ושוטפת.

הייתה למאיר מדן בקיאות מופלגת בענייני דקדוק, בנוסחאות התפילה, בכל אות ובכל תג של ספרי המקרא. וכיוון שהיה מפורסם בזה, תמצא שכל מי שעסק באלה, נזקק לסיועו. אזכיר רק את התנ"ך שהוציא אליהו קורן, אשר בקולופון שלו כתוב שהוגה בעיון נמרץ על ידי שלושה מלומדים ואחד מהם מאיר מדן. בדומה לכך נאמר בהקדמה של סידור התפילה של אותו מהדיר: "ההוצאה למעשה של כל הנזכר", כלומר של הסידור על כל חידושי ושכלוליו, "לא הייתה אפשרית בלי עזרתו והדרכתו של ידידי רבי מאיר מדן הי"ו, אשר טרח למטרה זו בדיעותיו המרובות ובבדיקת הנוסחאות, כדי שיהיה סידור תפילה זה מושלם עד כמה שהיד מגעת". אין לשכוח, שהמקרא והסידור הם-הם ספרי היסוד שלנו, וההדרתם על-ידי הוצאת קורן הייתה מעשה רב בתרבות ישראל בימינו. מלבד אלה, המחפש בדברי פתיחה וסיום של ספרים רבים בתחום זה, ימצא את שמו של מדן מוזכר בהוקרה ובתודה.

אם ניקח לדוגמא את הסידור המצוין רינת ישראל, שערכו שלמה טל, גם שם נמצא כתוב: "ידידי רבי מאיר מדן הי"ו הואיל בטובו להגיה את כל הסידור והעיר הרבה הערות מחכמות, הן בענייני נוסחה והן בענייני ניקוד, גם ברוך יהיה". הלא ידוע כי הכול צריכים למרי חטיא.

בתחום זה אף כתב מדין אחד ממאמריו המעטים בעלי היקף, הוא מאמר ביקורת על המקרא שיצא בהגהה של פרופ' קסוטו. שם המאמר 'תנ"ך ירושלים – הערות לעניין הנוסח, הניקוד והטעמים', והוא הופיע בכרך י"ח של לשוננו (עמ' 181–192).

אם אינני טועה, ספר אחד בלבד יצא מתחת ידיו של מדין, הוא המילון בשם מאלף עד תו, שנדפס בכמה מהדורות. זהו מילון קטן בכרך אחד, וחבל שלא נדפס בנייר דק ובתבנית קטנה כדי שיהיה ממש מילון כיס. ואולי מפני שהיקפו מוגבל, הושם בצל על-ידי המילונים הגדולים של אבן-שושן. אולם, באשר לארגונו, ובעיקר באשר לניסוח הקצר והקולע של הגדרותיו, אין דומה לו בכל המילונות העברית, ויש להמליץ עליו באוזני כל מי שמבקש הגדרות ברורות, מדויקות ומצומצמות של מלות לשוננו.

דיברנו על רוחב ידיעותיו של מדין, אך המיוחד הוא שידיעות אלה היו מוכנות ומזומנות בזיכרונו, ועמדו לשירותו בכל עת כאילו בלחיצת כפתור, כמו מחשב. אביא רק דוגמה אחת. בתוך דיון בענייני תפילה נזכרה הנוסחה המקובלת בסידורי האשכנזים בברכת יוצר אור, נוסחה האומרת שהמלאכים "נותנים רשות זה לזה להקדיש ליצורם בנחת רוח, בשפה ברורה ובנעימה, קדושה כולם כאחד עונים ואומרים" וכו'. על נוסחה זו אמרו החוקרים כבר מזמן שמשובשת היא, וצריך להיות "בנחת רוח, בשפה ברורה, ובנעימה קדושה, כולם כאחד עונים ואומרים" וכו'. כלומר, יש לומר קדושה בחולם, והוא תואר, לואי של נעימה, ולא קדושה בשורוק, כשם עצם. בו במקום, ובלי להזדקק לספר, אמר מדין שכגרסת הסידורים של היום כן גרסת רש"י, ומשום כך יש לקיימה. ואמנם, בדוק ותשכח בפרק ו' של ישעיהו, ושם אומר רש"י "שהמלאכים נוטלים רשות זה מזה שלא יקדים אחד ויתחיל ויתחייב שרפה, אלא אם כן פתחו כולם כאחד, וזהו שיסד ביוצר אור קדושה כולם כאחד עונים". ובאה כאן קדושה כשם עצם – כמו בנוסחאות המקובלות – ולא קדושה שם תואר. כאשר הצטרפה אותה מהירות תגובה מופלגת, שהייתה לו לעזר רב בעבודתו המדעית, אל חוש ההומור החריף שלו, היא עשתה אותו לבעל בדיחה משעשע ביותר ולבן שיחה מרתק. אם תרשו לי לערב מילתא דבדיחותא במעמד רציני זה – שהרי כוח הבדיחה אינו דבר טפל באדם, אלא תכונה גדולה ועזר רב כדי לעבור בשלום את עמק הבכא הזה – אספר לכם, שבהיות מדין מזכיר המערכת של לשוננו, כאשר התחלף העורך של כתב-העת ובמשך זמן קצר שימשו ביחד שני עורכים, אמר שכעת אין לו בוס אחד, אלא שני בּוֹבֵס, בהטות את המלה על דרך הלטינית בּוֹס שפירושו שור.

בזמנים עתיקים, כאשר מונית הייתה אוספת את עובדי האקדמיה ומובילה אותם לגבעת רם, קרה פעם שבישיבה הדחוקה במונית, כנף המקטורן של אחד הנוסעים התקפלה על-גבי המושב, כך ששכנו ישב עליה, וכאשר ההוא ביקש להכניס את ידו בכיס נמצאה ידו מעוכבת. על כך הזכיר מדין, שכבר בברכת ההפטרה אמרו "על כיוס לא ישב זר".

כשמסרתי למערכת לשוננו אחד ממאמרי הראשונים בענייני הלוח העברי, והייתה כותרתו 'לפ"ק ולפ"ג' (= לפרט קטן ולפרט גדול), ואחרי כמה ימים שאלתי את מדין אם כבר קרא אותו, הוא השיב שעוד לא קרא, אלא התאפק או התאפג. בדיחותיו היו רבות ומפולפלות, וחבל שלא רשמנו אותן.

שיתוף הפעולה עם מאיר מדן לא היה תמיד קל, בגלל אופיו הסוער והרגשני. את זה אני אומר על-פי השמועה, כי אישית לא הרגשתי בכך, אלא לעולם זכיתי ליחס לבני ביותר. היה קשור מאוד לבני משפחתו ומתגאה באוזני הידידים על בניו ועל נכדיו המרובים, אף מספר את מעשי החכמה של נכדיו, לפי דרכו של כל סבא הגון. אך ייתכן שהייתה לו לכך סיבה טובה יותר מהרבה סבים אחרים.

מצרים אנו על חבר שאיבדנו, על מלומד שנפקד מקומו, על איש טוב שאיננו. חבל על האי שופרא דבלי בארעא. זיכרונו יהיה שמור עמנו לברכה תמיד.

ב.

הא' בלאו: אנחנו מתחילים במונחי הבולאות, מפני שד"ר צבי שמעוני נמצא כאן. ד"ר שמעוני, האם אתה מוכן לקרוא את ארבעת המונחים או חמשת המונחים העומדים לדיון?

הא' צבי שמעוני: המונח הראשון, לפי מספרנו מס' 31: 'מכתב לצורך'. באנגלית זה commercial letter או business letter, ובגרמנית Bedarfbrief. אלאה מכם שאינם בולאים אני רוצה להסביר את המונח, שהוא מאוד ספציפי לבולאות. אנחנו מדברים על מכתב לצורכי יום-יום של האדם. אדם רוצה לשלוח מכתב מאיזו סיבה שהיא: לברך את אמו, לצורכי מסחר וכדומה. יש לו צורך להעביר מידע. זה מכתב שאנחנו רוצים לתרגם אותו 'מכתב לצורך'. זה בניגוד למכתבים לא מעטים, שבולאים שולחים לעתים קרובות כדי לשים על המעטפה בולים יפים חדשים או לקבל איזו חותמת מיוחדת למזכרת. חלק מהדברים האלה נעשים על-ידי בולאים, ואנחנו קוראים לזה מכתבים בולאיים (באנגלית: philatelic letters). גם אדם רגיל יכול לשלוח מכתב למטרות של חותמת למזכרת, וזה ייקרא מכתב למזכרת או משהו דומה. זאת, בניגוד למכתב הקודם, שהוא מכתב לצורך.

באנגלית יש פה הדגשה שונה, הדגשה על commercial letter (מכתב מסחרי). נראה לנו שתרגום מילולי פשוט עלול להטעות כאן. עלולים לחשוב שזה רק עניין של חברות מסחריות או שזהו מכתב לצורכי מסחר בבולים, וגם לא לזאת הכוונה. לכן מצאנו לנחוץ לתרגם דווקא את הצורה הגרמנית (Bedarfbrief), שתרגומה המילולי מכתב צורך או מכתב לצורך. זאת הייתה ההצעה שהתקבלה על-ידי הוועדה.

הא' בלאו: יש הערות לגבי ההצעה? ההצעה היא אפוא מכתב לצורך (בשווא), כך הוחלט.

הא' קדרי: מה שאנחנו מבינים ב-commercial letters זה מכתבי עסקים ממש, שיש להם תעריף מיוחד.

הא' בלאו: בגלל זה הלוא ד"ר שמעוני הטריח את עצמו ונמצא כאן, כדי להסביר לנו שאין הכוונה כאן למה שמבינים מן המונח האנגלי, אלא דווקא המונח הגרמני הוא אשר מצריך את כל מכלול הבעיה.

הא' יהלופ: הבעיה היא, איזה מכתב הוא שלא לצורך? אפילו מכתב ששולח אדם שהוא אספן בולים, כדי להשתעשע, גם זה מין צורך, למה לא נקרא לו 'מכתב מן המניין'?

הא' קדרי: אפשר להעלות על הדעת, שאם יש שני דברים שצריך לציין אותם – אחד הוא הרגיל הרווח והשני שונה במשהו – הרווח יהיה הבלתי מסומן: מכתב, בלי כל תוספת. מה שאיננו המכתב הרגיל, שם נוסף מכתב פילאטלי או מכתב בולאי.

הא' בלאו: הבעיה היא, שכאשר יש לך סוג-העל ואתה זקוק לחלוקה, סוג-העל יהיה במקרה זה הלא-מסומן, ואז אתה זקוק למסומן אחר. השאלה הזאת קיימת.

גב' הראבן: אני מבקשת להציע, בשמו של פרופ' צרפתי, מכתב לשמו.

הא' אירמאי: להזכיר לפרופ' קדרי: אספני בולים שולחים לפעמים מעטפה שאין בה שום דבר ולא כתוב בה שום דבר, רק מדביקים בול מיוחד, או שיש חותמת מיוחדת. זה בכלל לא מכתב, אבל קוראים לו מכתב, כי זה דבר שנשלח בדואר. 'מכתב' הוא מושג כללי, ומבחינת הבולאות מחלקים את המכתבים לשני סוגים, והסוג שאינו מעניין את הבולאי הוא המכתב לצורך.

הא' מירסקי: כפי מה שהבינותי, אם זה בא רק בשביל להבריל את המכתבים האלה מן המכתבים ששולחים הבולאים, הרי הדעת נותנת שאין המכתב הזה צריך לשם מיוחד לעצמו, שהרי המכתבים שהבולאים שולחים מעטים הם, ואינו אלא סוג אחד, או צורך אחד, מתוך ריבוא הצרכים שאנשים שולחים מכתבים עליהם. על כן המיעוט הזה, המכתבים שהבולאים שולחים, זה צריך שם, אבל אין זה זקק את כל המכתבים לקרוא להם בשם לעצמם, זהו מכתב סתם. שאם לא כן, נמצא הרוב מתקפח מחמת המיעוט ונכניס ללשון שם מיותר לדבר שאין צורך בו.

הא' צרפתי: כיוון שהייתי בין חברי הוועדה ושמעתי את כל ההסברים של הפילאטליסטים, אני רוצה להגיד: לחברי האקדמיה משהו לא כל-כך ברור, אף-על-פי שזה פשוט מאוד. יש שני סוגי מכתבים: המכתבים הרגילים שמתהלכים בעולם ומכתבים שהאספן עצמו שולח כדי להשיג משהו מיוחד בתחום הפילאטליה. לשניהם יש צורך בכינוי, כי כשיבואו להתווכח יגידו זה מכתב כזה, האחר הוא מכתב פילאטלי.

הא' טל: אתה רוצה להעמיס על המילון העברי את הצירוף מכתב לצורך, במקום מכתב?!

הא' צרפתי: מכתב פילאטלי הוא מכתב שהאספן שולח למען ענייני פילאטליה. הרבה פעמים יש לך צורך להגיד: זה שלפניך איננו מכתב פילאטלי, אז מה תגיד לו? זה לא מכתב פילאטלי אלא מכתב? זה כאילו נאמר, שאם יש גזע מסוים של סוסים לא צריך שם לסוסים שאינם מאותו גזע, כי הם יהיו סוס סתם.

הא' טל: זה לא אותו הדבר, מפני שיש לנו במילון העברי המלה מכתב, שמשמשת למה שאתה רוצה. על-ידי הציון מכתב פילאטלי אני מגדיר אותו.

הא' צרפתי: מכתב רגיל אי אפשר, כי 'רגיל' משמש כדי לציין מכתב שאיננו רשום ואיננו אקספרס.

הא' כר-אשר: אם כך, למה לא מכתב פילאטלי ומכתב לא פילאטלי (בתרגום עברי, כמובן)?

הא' צרפתי: זה יכול להיות.

הא' שמעוני: אני רוצה לומר כמה דברי סיכום מהצד הבולאי. קודם כול אולי לא כל-כך ברורה החשיבות של המושג הזה כלפי הבולאים. אנשים אומרים פה שזה יבלבל והדבר מיותר מהבחינה הכללית. אנחנו מדברים פה על דברים מאוד ספציפיים. יש פה מונחים רבים שבכלל לא נוגעים לציבור הרחב, והציבור הרחב אולי אין לו שום צורך בהם ואין לו שום הבנה בהם. לציבור הרחב יש מושג של מכתב; גם הדואר עצמו כשירות, יש לו מכתב ולא מעניין אותו אם בולאי שלח אותו או מישהו אחר שלח את זה או איזה חברה שלחה. אלו כולם מכתבים וזה המושג מכתב.

הבולאים זקוקים באופן מיוחד לתת-חלוקה של מכתב פילאטלי או מכתב בולאי, לעומת מכתב אחר שרוצים לקרוא לו מכתב לצורך. אני רוצה להדגיש, שבבולאות של ימינו יש חשיבות מיוחדת למושג שנקרא ההיסטוריה של הדואר, או postal history. מי שהשתתף בתערוכות בולים יוכל לראות את ההבדל: מכתב לצורך, שלא נשלח על-ידי בולאי, הוא מכתב הרבה יותר מבוקש, הרבה יותר נדיר כאשר מדובר על שירותי דואר מיוחדים, וזו המטרה של האספנות של ימינו. דווקא לא המכתבים המיוחדים האלה שנשלחו למזכרת, אלא אותם מכתבים שהלכו בדואר באופן רגיל ומבטאים את ההיסטוריה בראי הדואר, אבל בלי כוונות מיוחדות, בלי פוטו-מונטאז' או דברים מלאכותיים. לכן יש חשיבות עצומה למושג הזה, ואי אפשר להגיד שנקרא לזה סתם מכתב כי היתר זה מכתב פילאטלי. זהו ערך בפני עצמו, ואולי הוא חשוב אף יותר מן הצד השני.

לגבי העניין של התדירות: שוב, נכון שהמכתבים הפילאטליים הם מעטים יחסית, אבל כשאתה בא למכירה פומבית של בולים או לתחום של האספנים, אתה רואה שיש הרבה מאוד מכתבים פילאטליים, ולפעמים קל מאוד להשיג אותם; ודווקא אותו המכתב לצורך, בתנאים מסוימים הוא קשה ונדיר ביותר ומבוקש מאוד על-ידי האספנים. כך שהמונח הזה הוא הכרחי. אשר להצעה לקרוא לו מכתב רגיל, רצינו להציע את ההצעה הזאת. דרך אגב אגיד לכם, שדנו על העניין הזה במשך שעות בוועדה, היו הרהורים שונים, החלפנו שם זה בשם אחר, וראינו לבסוף שאין בררה. כדי להדגיש את כל העניינים האלה חזרנו להצעה הזו של מכתב לצורך, כדי להדגיש את הדבר המיוחד בזה.

כמו שאנחנו רואים, המושג הזה קיים בגרמנית, לכן זו לא המצאה לגמרי חדשנית. המושג האנגלי commercial letter הוא לא מוצלח, והמושג שהוצע פה, מכתב רגיל, לא ייתכן, כמו שפרופ' צרפתי אמר כבר, בגלל קונוטציות אחרות של מכתב רגיל לעומת מכתב רשום או לעומת מכתב אקספרס, שהם מונחים מקובלים בשפה ובדואר במיוחד.

הא' גולדנברג: לפנינו דיון במונחי בולאות, ולא במונחים שבהם יקראו אנשים למכתבים שהם שולחים. למונחי בולאות יש צורך במונח כזה. אני מציע, כדי שלא לחרוג מהעניין הנדון, לבדוק את המונח עצמו ולראות אם הוא מוצלח או איננו מוצלח.

הא' אירמאי: אני חושב שדברים אלה הם הסכנה. לא אחת קורה שאנחנו מחדשים מונח בתחום מקצועי צר, והמונח הולך וכובש את השימוש הכללי. commercial letter הוא מכתב מסחרי או מכתב עסקי. אם נאשר, חזקה על מישוהו שיקפוץ על העניין ויהפוך את כל הסוגיה על פיה. אני מציע לבולאים להשתמש בצירוף אחר, מכיוון שאין מדובר כאן במכתב; הרי אתם אומרים שמדובר במעטפה ולא במכתב. לצורכי הבולאים היא תיקרא מעטפה בולאית או מעטפה פילאטלית, אבל לא מכתב, כי הרי אינכם שולחים מכתב.

הא' פורת: אני מבקש להביא דוגמה למה שאמר הפרופ' אירמאי, שאנחנו מחדשים מונח בתחום מקצועי צר, והוא הולך וכובש את השימוש הכללי. לצורך המילון למונחי המתמטיקה, כמדומני, קבענו את המונח 'בלתי הפיך', והדבר כבר גורם נזק שאין לו תקנה – ותסלחו לי שאני משתמש בצירוף המיושן והמפגר 'שאיין לו תקנה'; אילו הייתי אדם מתקדם, שדובר בז'רגון המקובל, לצלילי הזמן, הייתי אומר שהדבר 'גורם נזק בלתי הפיך'... אכן נעשה מעשה ואין להשיב (בז'רגון החדש: 'נעשה דבר בלתי הפיך'), ואכן צדק הפרופ' אירמאי שצריך להיוזרה, אם אפשר, מלבחור מונח שפותח פתח לשימוש לא מוצלח בו. אני עצמי נגעתו בסוגיה זו כשדובר על המונח country בדיון על המילון למונחי התכנון המרחבי.

הא' טל: אני חושש שאנחנו הולכים לטפס על סוס שאיננו. אני חושב שמחט אינו מונח במילון עושי הכובעים. המלה מכתב, כלומר מה שאני שולח אליך לברך אותך ליום הולדתך וכדומה, מלה זו איננה מונח, ואין צורך לקבוע אותה כמונח במילון הבולאות. מילון הבולאות הוא מילון למונחים ספציפיים למקצוע, אני לא צריך לקטלג שם דברים שאינם שייכים לבולאים.

הא' אבנר: אני מסכים עם הרעיונות, ולכן איני מבין את ההתנגדות. אילו הציעו כאן מונח כמו 'בלתי הפיך', שהוא מונח חדש בלשון, שנתחדש כאן או שנתחדש במקום אחר, וביקשו עליו אישור כאן, זה דבר אחר. אבל כאן יש שתי מלים עבריות ששתיהן כשרות, ששתיהן אינן מחדשות דבר. הדבר היחיד שמתבקש כאן הוא להסכים לכך שהצירוף הזה של שתי מלים כשרות, 'מכתב לצורך', ישמש להגדרת מושג פילאטלי, זה הכול. אינני מבין

איך אפשר להתנגד לרעיון כזה, זה פשוט הסברת העניין, מכתב שאיננו מכתב סרק שנשלח רק למען הערך הפילאטלי שלו, אלא שהוא מכתב לצורך. אם משהו זקוק להגדרה הזאת בתוך מערכת המושגים של פילאטליסטיקה – ייכנס לשם.

הא' מנצור: מבקש אני לשאול את המומחה, אם אנשי המקצוע מוכנים לקבל את המונח שהוצע כאן, 'פילאטלי' ו'לא פילאטלי'. אם כן, עשויים אנו לפתור את הבעיה בדרך זו.

הא' שמעוני: נראה לי שזה לא מספק, משום שהמושג הזה אינו קיים, כמו שאתה רואה, גם בשפות אחרות. גם באנגלית יכלו להגיד non-philatelic.

הא' צרפתי: אבל הם לא אמרו. הם אמרו דבר, שאתה אומר שהוא לא טוב, ואנחנו לא חייבים לקבל.

הא' שמעוני: יש חשיבות גדולה להדגיש דווקא את הצורך של המכתב הזה, אולם הצענו גם אפשרויות אחרות. הייתה למשל הצעה לקבוע מכתב שגרה. בשלב מסוים אפילו קיבלנו את זה, אלא שהיו שטענו ששגרה זה לעשות באופן חוזר כל יום או כל תקופה מסוימת, ולא כל בן אדם שולח מכתב כל תקופה מסוימת. מבחינתי, הייתי שמח לקבל את המושג של מכתב שגרה, אבל הוועדה החליטה בסופו של דבר לחזור למכתב לצורך. על כל פנים, הנחיצות של המושג הזה לבולאים – ולא כמשהו של שלילה, כגון לא-פילאטלי – היא רבה ביותר. הייתי רוצה מאוד שיאשר איזה שהוא מושג. אם המליאה תעדיף מכתב שגרה אני לא חושב שנתנגד לזה, אבל על כל פנים צריך להיות משהו מיוחד לעניין הזה.

הא' דותן: מכיוון שהמכתב הבולאי איננו מכתב למעשה והעיקר בו הוא המעטפה, מציע אני למושג המצומצם מעטפה בולאית, וכנגדו יהיה המושג הכללי הנדון כאן מכתב ללא כל תוספת.

הא' בר-אשר: מה התשובה שלך להשגה שזה בכלל לא מכתב אלא מעטפה?

הא' שמעוני: זה נושא בעייתי קצת. גם בבולאות בדרך-כלל לא מבדילים בנושא הזה בין מכתב ומעטפה, והרבה פעמים המלים הללו מתחלפות. נכון שאנחנו עוסקים בדרך כלל במעטפות, אבל המעטפה אינה שייכת לשלב של המשלוח. אני לא יכול להגיד ששלחתי מעטפה, כי לא שלחתי מעטפה, שלחתי מכתב. נכון הוא שאחר כך, לאיסוף ולמחקר שלי, אני מתעסק בעיקר במעטפה, אבל לא תמיד. לכן המושג הזה הוא קודם כול המכלול של ה-letter, ומסתבר שכך גם בשפות אחרות.

אפשר לדבר גם על מעטפה לצורך, או מעטפה פילאטלית; אבל המושג היותר מקובל, כמו שאתם רואים גם בשפות האחרות, הוא לדבר על מכתב, וקשה לי לוותר על זה. אני

לא יכול לוותר על המכלול הזה של המכתב כמגדיר את עצם המושג המופשט של משלוח מידע בצורה זאת או אחרת.

הא' דותן: יש מכתב בתוך המעטפה?

הא' שמעוני: או כן או לא. לפעמים כן ולפעמים לא.

הא' צרפתי: הבולאים זקוקים למלה ולביטוי המבטאים את העניין הזה, של מכתב שלא נשלח בתום לב בתור מכתב, אלא דווקא לצורך הבולים. הם אומרים שהם צריכים. על זה לנו, בתור אנשי לשון, אין רשות להגיד כן או לא. גם לי נדמה שיש צורך בכך, אבל גם אם לא הייתי מבין את זה הייתי מקבל את דברי הבולאים. לכן אני חושב, שאין שום טעם להתווכח אם צריך מונח או לא. מה שאפשר להתווכח הוא על המונח עצמו. וכאן נדמה לי שדבריו של מר אבנר כל-כך הגיוניים. שתי מלים עבריות כשרות שהן באות ביחד, למי זה מפריע? למה על זה צריך להרעיש עולמות?

הא' אמיר: המהפכה הבולאית היא עולם ומלואו, וכל היתר הם דברים של סתם. אני מציע לקרוא לזה מכתב סתם, פשוט מאוד.

הא' בלאו: אם מותר לי לגלות, מר אבנר הציע את זה בכתב לפני חמש דקות. זו כבר הצעה כפולה.

הא' אבנר: רק בסדר הפוך של המלים, סתם מכתב.

הא' קדרי: נביח שיוחלט שיש לקבוע מונח מיוחד ל-commercial letter. אני חושב שלא צריך לשכנע הרבה, שמכתב לצורך לא יהיה מתקבל על הדעת מפני ש'לצורך', המנוגד שלו הוא 'שלא לצורך'. על כן צריך להימנע ממכתב לצורך. אפשר לחשוב, אם יש הכרח, על מכתב יעד או איגרת יעד.

הא' מירסקי: שומע אני שמצד אחד יש כאן דרישה לקבוע שם לאותו מכתב שאינו בא אלא למען הבול, ושם למכתב שתכלית אחרת לו. מצד שני הזהירו אותנו שלא לחדש שם, שאם נחדש שם תצא מזה התקלה ששמענו עליה. בעיניי נראה שמכתב שיש לו שום תכלית, ואינו למען הבול, נקרא מכתב סתם או סתם מכתב. ושמה טוב מזה שנקבע שם שנהיה בטוחים בו כי לא ייכנס אל דיבור בני האדם לבלבל את הלשון, כגון שהמכתב ששולחים אותו לצורך הבול יהיה מונח כגון מכתב לשם הבול, לשם בולו, וניגודו מכתב שלא לשם הבול. ואין ראייה מכך שהאנגלים לא בחרו בדרך הזאת. לנו טבע משלנו, ואין לנו ללכת אחרי לשונות אחרות.

הא' ברודא: לא כל שתי מלים כשרות הן זיווג כשר. הצירוף מכתב לצורך הוא כל-כך כולל, עד שאינו אומר כלום. אינני רוצה ללכת אחרי האנגלית ולא אחרי שפה אחרת, אבל אין כאן איסור מדאורייתא. אם לצורכי הדואר ולצורכי הפילאטליסטים באומות אחרות המונח business letter הוא טוב, אינני מוצא פסול בצירוף הפשוט מכתב עסקי.

הא' בלאו: אנחנו מגיעים להצבעה. אחלק אפוא את ההצעות, שהן מרובות מאוד, לשני סוגים. יש ההצעה המרחיקה לכת אשר מציעה לא לתת שם נוסף למושג המדובר, אלא לקרוא לזה מכתב בלבד. אני אעמיד אפוא זה מול זה מכתב מול ההצעות שנראה אחר כך, שלפיהן יהיה שם מיוחד למכתבים האלה.

הצבעה

- בעד ההצעה שלא ייקרא מונח מיוחד
- ל- commercial letter, Bedarfbrief - 5
- בעד ההצעה לקבוע מונח מיוחד - הרוב

הא' בלאו: עכשיו אנחנו צריכים לבחור בין השמות השונים. מאחר שיש לנו כל-כך הרבה אפשרויות, אין לנו בררה, אלא שכל אחד יוכל להצביע פעמים אחדות, ונראה איפה יהיה רוב ואיפה לא יהיה רוב. אני אתחיל שוב בהצעה המרחיקת לכת בעניין, שהמכתבים האלה יצוינו על-ידי 'לא' בלבד; זאת אומרת, אם המכתב האחד יהיה מכתב בולאי, ייקרא השני - מכתב לא בולאי; או מכתב פילאטלי ומכתב לא פילאטלי, על-ידי השלילה בלבד.

הצבעה

- בעד ההצעה למונח כגון לא בולאי, לא פילאטלי - 7
- בעד ההצעה לקבוע מונח מיוחד - 17

הא' בלאו: כעת אנחנו מגיעים להצעות השונות. לפי הסדר המקובל, כאשר יש הצעות כאלה מעמידים את הצעת הוועדה כהצעה ראשונה. כעת אפשר להצביע פעמים אחדות, ואחר-כך נצביע על אותן ההצעות אשר יקבלו את המספר הגדול ביותר של הקולות. ההצעות האחרות הן: מכתב לשמו, מכתב יעד, מכתב מן המניין, מכתב סתם, מכתב שגרה, מכתב עסקי, מכתב רגיל.

הצבעה

12 -	בעד הצעת הוועדה, מכתב (ל) צורך
1 -	בעד מכתב לשמו
2 -	בעד מכתב יעד
1 -	בעד מכתב מן המניין
16 -	בעד מכתב סתם
1 -	בעד מכתב שגרה
1 -	בעד מכתב עסקי
1 -	בעד מכתב רגיל

הא' בלאו: שתי ההצעות שקיבלו את מספר הקולות הגדול ביותר הן מכתב לצורך ומכתב סתם. מאחר שמכתב סתם קיבל את מספר הקולות הגדול ביותר, אני מתחיל בו.

הצבעה

16 -	בעד מכתב סתם
5 -	בעד מכתב לצורך

נתקבלה ההצעה 'מכתב סתם'; המונח הנגדי הוא 'מכתב בולאי'.

הא' בלאו: עכשיו אנחנו מגיעים לעניין, שיותר משהוא עניין בולאי, הוא עניין דקדוקי. הפוספורסנטיות נקראת זרחנות. השאלה היא אם שם התואר צריך להיות זרחני או זרחני. לפני כעשר שנים יצא מילון, ובאותו המילון הופיעה הצורה זרחני, כלומר זו צורה שאושרה על-ידי האקדמיה. יוצא אפוא, ששם התואר לזרחנות יהיה זרחני ולא זרחני. על זה אנחנו צריכים להצביע.

הא' ינאי: המונח הזה אושר?

הא' בלאו: המונח הזה אושר בהקשר אחר, אבל כפי שתשמע בעוד רגע מר אירמאי איננו מאושר מכך.

הא' אירמאי: ישנה קבוצה של מונחים באופטיקה העוסקים בגוף שהוא מקור אור. באנגלית התארים הם fluorescent, phosphorescent, luminescent, ותואר אחרון זה הוא הנפוץ ביותר; phosphorescent מתייחס, למשל, לגחלילית ו-luminescent זה קצת יותר כללי.

אם כן יש צורך בשם עצם, בשם תואר ובתכונה. לגבי התכונה, כולם נגמרים בנות, יש נהורנות בשביל luminescence, פלואורנות בשביל fluorescence, ונקבעה נורה פלואורנית; לא פלואורית, אלא פלואורנית. יש לזה גם סיבה, משום שפלואורי מתייחס

לתרכובות של היסוד פלואור, ואין לכך כל קשר לפלואורנות. חומר פלואורני נקרא פלואורן. באופן דומה, התואר המתאים לנהורנות הוא נהורני ולא נהורי, והגוף בעל תכונות אלה הוא נהורן.

עכשיו מתעוררת השאלה לגבי פלואורנות. במילון למונחי קשר ואלקטרוניקה, העוסק לא דווקא בעניינים אופטיים אלא בעיקר בעניינים של חשמל ואלקטרוניקה, נקבע – נְחֹרְנֻת וְנְחֹרְי. כלומר לא לפי הסכמה של נהורני ופלואורני.

הייתי יושב-ראש הוועדה למונחי האופטיקה, שדנה במילון זה. מטעמי חיסכון בהוצאות ההדפסה לא הרבינו לתת תארים במילון, אלא נתנו בעיקר את התכונות. שם כתבנו נְחֹרְנֻת, ולכל חברי הוועדה היה ברור שהתואר יהיה נְחֹרְנֻי. זה לא נכתב במפורש, כי לא הרבינו שם להכניס תארים.

עכשיו התעוררה השאלה לגבי בולים. ישנם בולים שהם מאירים בחשכה, והם נקראים בולים פוספורסנטיים. השאלה הייתה אם ללכת לפי אותה קביעה בודדת במילון למונחי קשר ואלקטרוניקה, או לפי השיטה שהייתה נהוגה על-ידי הפיסיקאים המומחים לאופטיקה. אני הצעתי לשנות את הקביעה הישנה נְחֹרְי ולומר נְחֹרְנֻי על דרך פלואורני ונהורני.

הא' בלאו: כפי שלמדתי מהגב' זמלי, המלה נְחֹרְי מופיעה כמות שהיא במילון הקודם, זה נכון?

הא' אירמאי: זאת אמרתי.

הא' בלאו: מטעמי חיסכון ומטעמי לא חיסכון יש שם שם תואר שהוא נְחֹרְי.

גב' זמלי: יתרה מזו, במהדורתו החדשה המתקנת אושר המילון לא מזמן כאן במליאה. מדוע לא עלה התיקון הזה בכלל?

בלאו: אבל על כל פנים יש לנו המונח נְחֹרְי. והלוא נְחֹרְנֻי וְנְחֹרְי קשורים זה בזה ולא יהיה איש שלא יזהה את שני הדברים. אין כאן כל קושי. האפשרות השנייה היא שנאשר את נְחֹרְנֻי, ואז יש שתי אפשרויות לפנינו, ושתיהן רעות: האחת – שיהיו לנו שני מונחים, והשנייה – שאנחנו נסתור את עצמנו (בוכל גם לשנות את המונח הקודם). אני מציע שנאשר את המונח נְחֹרְי כשם תואר.

הצבעה

בעד ההצעה שנשתמש במונח נְחֹרְי בלבד – 12

בעד ההצעה שנשתמש במונח נְחֹרְנֻי – 8

נתקבל המונח 'נְחֹרְי'.

הא' בלאו: עכשיו אנחנו עוברים למונח מספר 321. ד"ר שמעוני, התהיה מוכן להסביר את המונח?

הא' שמעוני: המונח הזה (mint stamp) מיוחס בשפות אחרות, לא רק באנגלית, לבול שאינו פגום כלל, לא רק שאינו קרוע, אלא שהוא בדיוק כמו שיצא מהדואר: בלי שום פגמים בדבק, בלי שום פגמים בשיניים וכדומה. בשביל להגדיר את זה במלה אחת הצענו את המלה תְּמִים. במבט ראשון הדבר נראה אולי מוזר, אבל אני חושב שזו הצעה מוצלחת. באנגלית המקור של המלה הוא לגמרי שונה, ואינני יודע את ההיסטוריה שלה. mint באנגלית זה כידוע מְטָפָּעָה, מקום לטביעת כסף. בכל זאת הגיע איכשהו המושג הזה לבול שהוא במצבו הטרי והתם.

הא' צרפתי: כמו שהבול הוטבע.

הא' שמעוני: אבל לא אומרים על בול 'הוטבע' אלא 'הודפס'.

הא' צרפתי: אף על פי כן

הא' שמעוני: איכשהו זה הגיע לאנגלית. בכל אופן הרעיון הוא זה, והאמת היא שלא היו הסתייגויות מזה, פרט לעובדה שחבר אחד מן המכותבים של הוועדה אמר, שזה נראה לו מושג יותר מדי משונה, ושעלולים לטעות בזה ולקשור את המונח עם 'איש תמים'. אבל לוועדה וגם לוועדת המינוח לא נראה שקיימת בעיה.

הא' בלאו: רבותי, יש הערות לגבי המלה הזאת?

הא' אירמאי: אפשר פשוט לחסוך הגה, הברה: בול חף.

הא' יהלום: בול תם.

הא' בלאו: יש פה, אם כן, שלוש הצעות: תמים, חף ותם.

הצבעה

- בעד הצעת הוועדה, בול תמים   - 13
- בעד ההצעה בול חף   - 1
- בעד ההצעה בול תם   - 4

נתקבלה הצעת הוועדה, 'בול תמים'.

הא' בלאו: ד"ר שמעוני, היה עוד מונח אחד שרצית לדבר עליו.

הא' שמעוני: לא הייתי אומר את זה. זה דבר שעלה בוועדה, ואף אחד לא זוכר את הסיבה לכך. זה בעניין התרגום של המלה אופסט פרינטינג (offset printing). אני לא מציע פה שניכנס יותר מדי לבבכי העניינים של הדפסת בוליים; זה מסובך ואין לו סוף. אבל תרגמנו את זה בזמנו בשתי אפשרויות: דפוס צילום ודפוס העברה. פרופ' אירמאי העיר את תשומת לבנו, שבמונחי הגאודיזה היה למונח הזה התרגום הדפסה (או דפוס) – אני לא מדבר על המלה הראשונה אלא על השנייה) אופסט. זה אושר גם בעברית באותו מילון של מונחי גאודיזה, ובמקביל היה גם דפוס העברה. זאת אומרת, אם אני מבין נכון, הצעתו הייתה שבמקום דפוס צילום נכניס את שתי האפשרויות הנרדפות דפוס אופסט או דפוס העברה. ואכן, הוועדה החליטה בשלב של הערעור להעביר את השם דפוס צילום למונח אחר, שלפני זה קראנו לו דפוס צילום שטה, ושמו באנגלית פוטוליטוגרפי. על זה אין כרגע עוררין. מאידך גיסא, הוחלט משום מה לקרוא למונח 473.1, הנקרא באנגלית אופסט פרינטינג, דפוס אופסט, ולמונח נפרד, שבאנגלית ובעצם גם בגרמנית קרוי באותו שם, ייקרא דפוס העברה. אני לא זוכר את הסיבה שהפרדנו את זה לשניים, וגם כמה מאותם חברים ומזכירת הוועדה רחל, שדיברתי עמם היום, אינם זוכרים סיבה מיוחדת למה שעשינו אז. לכן אני מציע לבטל את המונח המיוחד הזה ולחזור למצב של מלים נרדפות, שיהיה אותו אופסט פרינטינג בעברית דפוס אופסט או דפוס העברה.

הא' בלאו: אופסט אין צורך להזכיר, כי זה מובן מאליו, שהרי זה המונח הלועזי.

הא' שמעוני: השאלה היא אם זה ישנו בעברית.

הא' בלאו: זאת לא עברית, אבל זו מלה שאולה שאדם יכול להשתמש בה; תמיד אפשר להשתמש במלה שאולה.

הא' שמעוני: פרופ' אירמאי טוען שזה אושר כמלה עברית.

הא' בלאו: לא, מלה עברית היא לא תהיה גם אם תאושר.

הא' אירמאי: חבל שהא' שמעוני לא עורר את השאלה בוועד המינוח, כי זה אינו עניין למליאה. דפוס אופסט מופיע במילון למונח ספרנות ואושר על-ידי האקדמיה. מונחי הגאודיזה עוד לא הגיעו לאישור ועד המינוח והמליאה, אבל בוועדות למונחי הגאודיזה ולמונחי הספרנות יושבים אנשים שמבינים היטב בענייני דפוס. אני הבאתי להם את ההצעות של הוועדה הזאת, כי שם ישבו מומחים בדפוס ומוטב שבענייני דפוס לא יחליטו אנשים שאינם מומחים בדפוס, אלא אנשים שעוסקים במלאכה זאת. הוועדה למונחי גאודיזה איננה אסמכתה פורמלית, אלא רק אסמכתה מקצועית, והמלה אופסט אושרה על-ידי האקדמיה במילון למונחי הספרנות בתור מלה זרה, ועל כך אין ויכוח.

גב' זמלי: בין אנשי המקצוע, אני חושבת, משמש קָדָר צילום.

הא' אירמאי: סדר צילום זה משהו אחר, לכן דרושים מומחי דפוס.

הא' בלאו: השאלה היא לגבי המלה העברה, האם המלה העברה עדיפה או איננה עדיפה. זאת השאלה היחידה, כי אם אנחנו משתמשים במלה זרה אין צריכים להחליט על כך. אם אין אנחנו מחליטים בכלל על מונח, נשתמש במלה הזרה. השאלה היא לגבי העברה. העברה לא אושרה עדיין בשום מקום, ועלינו לדון במלה לגופה.

הא' אירמאי: אני חושב שאי אפשר לדון פה בעניין שבו דרושה מומחיות לדפוס בלי שיהיה פה מומחה לענייני דפוס וייתן את ההסברים המדויקים. הגה שמענו מגב' זמלי שהכוונה למלה אחרת. אני לא מומחה לצילום; אני רק יודע מה שאמרו לי מומחים, אבל אין זה מספיק. מוטב להשאיר את האופסט כמלה זרה, ואם יש צורך לדון במונח אחר, צריך להקים ועדה של מומחים שידונו ויחליטו על כך, לא דרך אגב במילון לבולאות או במילון לאלקטרוניקה או במילון לגאודזיה.

הא' בלאו: האם אין לנו המונח אופסט בשום מקום?

גב' זמלי: במונחי ספרנות: "דפוס צילום – offset printing".

הא' אירמאי: צריך לקחת בינתיים מה שבמונחי ספרנות, כי זו קביעה, שם היו אנשים שהבינו. מוטב לקחת בינתיים את המונח הזה.

הא' שמעוני: אני רוצה להדגיש שאמנם אנחנו לא אנשי דפוס, אבל בכל זאת לא זרקנו את זה מהשרוול בוועדה, ועיינו בהרבה מקורות. ואני רוצה גם להדגיש, שאנחנו דנים בשאלה שהיא בחלקה היסטורית. העניין המיוחד שלנו כבולאים בשיטות הדפסה הוא במידה רבה בדברים היסטוריים, שבחלק מהם לא משתמשים היום. היום יש שיטות חדשות בעזרת מחשבים וכל מיני שיטות מודרניות, וזה לא מבטל את הצורך שלנו בהבנה ובמינוח של שיטות ישנות שבולים הודפסו בהן, כי בולים יצאו כבר לפני מאה וחמישים שנה. הדבר גורם לסתירות. מה שאנחנו קראנו דפוס צילום, עומד קצת בסתירה עם דבריה של גב' זמלי, שלפיהם תרגמו את דפוס אופסט לדפוס צילום. לפי דעתי המונח הזה שגוי. יש פה עניין של אינטראקציות בין שיטות ותת-שיטות למיניהן. האופסט אומר דבר אחד, והוא לא קשור בכלל בשלבים המוקדמים של הדפוס. השלב ההתחלתי של הכנת הגלופות יכול להיות בצורות שונות, על-ידי ליטוגרפיה או טייפסט, מה שקרוי היום בעברית דפוס קָלָט. הדבר המאופיין על-ידי אופסט הוא העובדה, שבניגוד לשיטות דפוס אחרות, שבהן פלֶטת ההדפסה עוברת ישר על הנייר ומדפיסה באופן מיידי את התמונה המודפסת, בדפוס אופסט יש שלב ביניים, שלב העברה. יש גליל העברה שנקרא "טרנספר צילינדר". זה מין גליל מגומי, והוא מקבל בשלב ראשון את תמונת הראי של פלֶטת ההדפסה, ואחר-כך, בשלב נוסף, הוא מעביר את הדמות השלילית שהוא קיבל אל הנייר המודפס. זה כל המושג

של אופסט. זה לא קשור בשלב המוקדם, שיכול להיות צילום ויכול להיות שיטות ישנות של ליטוגרפיית אבן או שיטות של טייפסט וכן הלאה. לכן היה נראה לנו פה מלכתחילה, שהעניין הזה מבטא את העובדה של העברה, כמו שגם באנגלית, למשל, כשמדובר על הצילינדר עצמו קוראים לזה "טרנספר צילינדר", שזה פשוטו כמשמעו גליל העברה. פה מצאנו לנכון לתרגם את השלב הזה כדפוס העברה, וזה איננו סותר את העובדה, שיש פוטו ליטוגרפי, שהוא הרבה יותר מתאים להיקרא דפוס צילום מאשר העניין הזה של אופסט, הקשור בכלל לשלב אחר של התהליך.

הא' בלאו: פשוט לשם הבהרה, האם יש בהצעות של הבולאות גם הצעה לדפוס צילום?

הא' שמעוני: כן. הוא שאמרת, פוטו ליטוגרפי.

הא' בלאו: זאת אומרת, שבאותו הרגע שנשתמש כאן בדפוס צילום, אנחנו נקרא בשם דפוס צילום לשני דברים שונים.

הא' שמעוני: בניגוד למילון הספרנות.

הא' בלאו: לא, בניגוד גרוע בהרבה. תהיה סתירה פנימית, כי אז דפוס ליטוגרפי ואופסט יצינו באותו המונח, זה נכון?

הא' שמעוני: כן.

הא' בלאו: האם מופיע באיזה מילון שהוא המונח דפוס ליטוגרפי? בעצם, במונחי הספרנות זה גם כן היה צריך להיות.

הא' שמעוני: ליטוגרפי סתם זה דפוס אבן, אבל אנחנו מדברים על פוטו ליטוגרפי שזה שלב מודרני מתקדם, בעזרת צילום של תהליך הליטוגרפיה.

הא' בלאו: זאת אומרת שהתרגום כאן מתרגם בעצם רק מלה אחת מבין שתי המלים המאפיינות את התהליך הזה?

הא' שמעוני: בשלב מוקדם באמת תרגמנו את זה כדפוס צילום שטח, וזה באמת תרגום של שתי המלים; אחר כך החליטו שזה מיותר, ונשאר רק דפוס צילום.

הא' בלאו: אני רוצה למנוע את השינויים במונחים. אם נחזור למונח הקודם, ונקרא את הדפוס הליטוגרפי דפוס צילום שטח, ונקרא את דפוס האופסט דפוס צילום, כפי שזה היה במילון הקודם, האם תהיה בזה משום סתירה?

הא' שמעוני: ההצעה הראשונה מקובלת עליי, למרות שזה קצת מסבך את המלה. הדבר השני לפי דעתי הוא לא נכון.

הא' בלאו: יש מונחים כל-כך רבים שמבחינה אטימולוגית אינם נכונים ואחרי שמתמשים בהם הם משמשים.

הא' שמעוני: כשאני מדבר על דפוס אופסט מלפני מאה שנה, לא היה שם שום שלב של צילום. כל העניין של האופסט מבטא את הפעולה של העברה לגליל ביניים נוסף. זה לא שייך בכלל לצילום. לתרגם דפוס אופסט לדפוס צילום זו פשוט הטעיה.

הא' בלאו: אני פשוט רוצה להבין. יש דפוס צילום של מומחי הספרנות, והלא גם שם יש צורות קדומות מאוד של דפוס אופסט ואין שם צילום, הלא גם בספרנות יש ספרים שהדפיסו אותם בלי צילום רק על-ידי האופסט. איך זה מסתדר?

הא' דותן: הדיון כאן לא מקצועי ולא הוכן. אני מציע שהמליאה לא תיכנס לדיון בשאלה הזאת, לא בשלב זה. צריכים להשתתף מומחים לא רק בבולאות, אלא גם בדפוס, לפחות. עלינו לשמוע גם את מומחי הספרנות שקבעו מה שקבעו. לא כאן המקום, עדיין השעה איננה כשרה לדיון כזה כאן.

הא' אבנר: זה מונח ממונחי הדפוס. אי אפשר לקבוע אותו אגב דיון בבולאות. אין לי דעה בכלל מה נכון כאן, אינני יודע.

הא' גולדנברג: אסור לנו להיגרר אחר הנוחיות המנהלית של העבודה שלנו, ולחשוש מכך שמונחי דפוס שויפיעו עכשיו כחלק ממקצועות שונים לא יהיו דומים לקביעות שנעשו בקשר למונחי דפוס בעבר. יהיה צורך לתקן דברים אחדים, ויהיה צורך לדייק דברים רבים. אם כתוב ברשימת מונחים כלשהי "דפוס אופסט - צילום", זה צריך בדיקה מקצועית, שבה ייקבעו הפרטים השונים.

הא' סיוון: חברנו א' אבן-שושן ז"ל הכניס לחלק המילואים במילוננו את המונח דפוס אור, שכולל את כל הטכניקה החדשה של הדפוס המשמשת בימינו, ושבודאי תפתח יותר ויותר. הכול על עקרון האור והאלקטרוניקה. הגדרת המילון שם: "דפוס אור", שיטה חדישה בסידור בדפוס - באמצעות מכונות אלקטרוניות".

הא' בלאו: אני חושב, שברור לגמרי שאין לנו אפשרות לדון בנושא זה כעת.

הא' אברמסון: בדבר המונח שקבעה הוועדה למונחי ספרנות: זכיתי להיות יושב-ראש הוועדה הזאת במשך שנים רבות, עד שקיבלנו את המונחים הללו. המונח דפוס צילום

פשוט הועתק מקרית ספר, שם היה מקובל במשך שנים מרובות. לא צריכים היו ללכת לדקדק על כל נקודה, אם זה העברה או משהו אחר. התמונה היא כך: לוקחים ספר שנדפס, מקבלים אותו אחר-כך מצולם באיזה צורה שהיא, ומשום כך קבעו דפוס צילום. אם רוצים לדקדק במונחי דפוס, בוודאי יקבעו מונחים אחרים, אבל זו הייתה הכוונה בזמן שקבעו את דפוס צילום.

הא' בלאו: אני חושב שאין לנו כל בררה אלא לדחות את הדיון בעניין הזה, ובנוכחות מומחים יצטרך להיקבע מונח מתאים לדבר הזה.
ד"ר שמעוני, אני מודה לך מאוד.
אני מציע שנאשר את יתר המונחים של הבולאות, להוציא את המונח של אופסט.

הצבעה

בעד אישור מונחי הבולאות, פרט למונח עבור offset printing – פה אחד
מונחי הבולאות אושרו (פרט למונח אחד).

הא' בלאו: לגבי אופסט לעת עתה אין לנו מונח, ולכן, כמובן, נשתמש באופסט, הלוא זאת המלה הזרה. אם יבוא יום ותבוא הגאולה ויבוא המונח, אולי נשתמש במונח חדש.

ג.

הא' בלאו: אנחנו מגיעים למונחי נירולוגיה. צריך לאשר את מונחי הנירולוגיה באופן כללי.

הצבעה

בעד אישור מונחי הנירולוגיה – הרוב
מונחי הנירולוגיה אושרו.

ד.

הא' בלאו: כעת אנחנו מגיעים לדיון במספר מלים בשימוש כללי. הרשו לי בבקשה לומר כמה מלים של רקע. אנחנו עוסקים במלים מן הסוג הזה שנים מרובות, ותמיד עולה השאלה כיצד רשאים אנחנו לנהוג בזה, הלוא אין ועדה של מומחים וכדומה, ובדרך כלל אין ועדה של מומחים יכולה להיות.

אנחנו רוצים אפוא לרדן בכמה מונחים. מה שנוגע למונחים ג'ט-לג (jet-lag) ובאגט, שני הוועדים מצאו, מסיבות שונות, שלא מן הראוי להביא את המונחים האלה לפני המליאה. ג'ט-לג – מפני שההצעות לא מצאו חן בעיני שני הוועדים, ובאגט – מפני שהיה

בהצעה הזאת יותר מאבק משתק, ולא כדאי לעשות את הדבר הזה; וגם חשיבות המלה הזאת, עם כל הכבוד הקולינרי, איננה כל-כך גדולה.

נשארו לנו שני מונחים, menu fixe ו-à la carte. הראשון, menu fixe משמעו שאדם נכנס למסעדה – והוא כילי כרגיל – ואיננו מזמין כל מה שהוא רוצה לאכול, אלא ארוחה קבועה לפי התפריט. שני המונחים שהוצעו על-ידי שני הוועדים היו – ארוחת תפריט או ארוחה קבועה, כמונחים חדשים. לפני כן היו שתי הצעות: ארוחה אחידה, מונח ששני הוועדים המשיכו להחזיק בו, וארוחת מכלל, שלא מצאה חן בעיני שני הוועדים. אני מקווה שמונח זה גם לא ימצא חן בעיניכם, ובגלל זה אינני מציע להשתמש בזה.

המונח הנגדי: כשהאיש אינו דלפון ואינו כילי, הוא מזמין ארוחת מבחר, או ארוחה על-פי התפריט. כמובן, אם אנחנו נחליט לגבי menu fixe על ארוחת תפריט, אז אי אפשר להחליט על ארוחה על-פי התפריט. זה מובן מאליו. אלו הן אפוא ההצעות. אנחנו דנים בשני המונחים, מפני ששני הדברים קשורים זה בזה, כי אם נאמר ארוחת תפריט לא נוכל להשתמש במלה תפריט גם במונח השני.

שני הוועדים הציעו עבור menu fixe – ארוחה קבועה וארוחת תפריט. ארוחת תפריט, כמובן, בתנאי שלגבי à la carte ארוחת מבחר תתקבל.

אינני אומר שזה המונח הטוב ביותר, אבל קורה לפעמים, שעל-ידי זה שיש שתי מלים, מצטמצם המושג יותר מאשר בכל מלה ומלה לחוד. זה קורה.

הא' גולדנברג: עניין עקרוני שהעליתי בישיבת הוועדים: כאשר אנחנו מקבלים תוצאת עבודה של ועדה מקצועית, אנחנו בוחרים לדון בכמה דברים שהייתה עליהם מחלוקת, ולאחר מכן מאשרים את הרשימה כולה. נדמה לי שבמונחים שקשורים בחיי יום-יום הדרך הזאת איננה נכונה. אנחנו צריכים לקבל את הרשימה המלאה למליאה, מפני שבמקרים רבים אין השאלה רק אם לבחור במונח זה או במונח אחר, אלא אם בכלל מצאנו מונח הולם. במקרים רבים איננו מוצאים מונח הולם, ואז מוטב לחכות להמצאה ספונטנית שתעלה מחוץ לאקדמיה ולדון בה אחר-כך, או לחכות שתנוח עלינו הרוח ונמצא פתרון מתאים. השאלה היא אם כדאי בכלל שהאקדמיה תתנדב 'לדחוף' מונח שאיננה שלמה אתו; יכול להיות שכדאי לתת לזמן לעשות את שלו. השאלה העקרונית היא אם לקבל רשימה נבחרת, שהיא מקרית מאוד, של מלים בחיי יום-יום שהייתה עליהם מחלוקת ולכן הועברו הנה, או לדון במליאה ברשימה כולה, ואז אולי אין תועלת רבה בדיון ברשימה הזאת בשני הוועדים.

הא' בלאו: דווקא לגבי à la carte, menu fixe זה איננו בדיוק כך, מפני שאלה הם מושגים כל-כך ברורים, שאפשר להביע אותם. לגבי המונחים האחרים אני מסכים במאה אחוזים. באופן כללי אני מסכים עם כל מלה שאמרת. אין לנו למעשה בררה אחרת אלא לנהוג כפי שאתה אומר, אבל לא לגבי שני המונחים האלה. אני מציע שלא נתחיל כאן בויכוח כולל על הדבר הזה. אני חושב שכולנו פחות או יותר באותה דעה.

הא' ברודיא: אני רוצה להציע הצעה. אני מקבל כל מלה ומלה מדברי חברנו גולדנברג, אבל אני חושב שלפנינו כאן אחד הדברים המרכזיים בעבודת האקדמיה, ואני מציע שהמליאה תחליט להסמיך את ההנהלה, בהתייעצות עם חברי האקדמיה, להרכיב ועדה, ואולי שתיים-שלוש ועדות, מעין מה שנקרא פעם ועדה לתקנת הלשון. חלק הגון מן הדיון יתבסס על מעקב אחר העיתונות, ואני מוכן לספק לוועדה הזאת חומר לעשר השנים הקרובות. אולי נרכיב גם ועדה מיוחדת לענייני מדינה וחברה, ואחר-כך עוד ועדה, אם יהיה צורך בה, למלים אקראיות כגון מילקשייק, ג'ט-לג, דברים שאפשר לחיות אתם ואפשר לחיות בלעדיהם. אולם העיתונים, למשל, מספקים בכל יום דוגמאות לביטויים ודרכי ביטוי המשבשים את התקשורת בתחומי היחיד והציבור, והופכים את העברית ללשון של תרבות נחותה. מחובתה של האקדמיה לדון ולתת חלקה בפתרון בעיות חשובות אלו. ואין כל רע אם לפי שעה נאמר 'מילקשייק'; אין בכך כדי לשבש את התקשורת, ואפילו לא את הלשון.

אני מציע להסמיך את ההנהלה להרכיב ועדה או שתיים או שלוש, על-פי תחומי העניינים אלה.

הא' בלאו: רבותי, הבה נדון בעניין זה, כי נדמה לי שאת זה אפשר לפתור. את רובם של המונחים האחרים לא נביא בסופו של דבר למליאה; חלק אפשר יהיה להביא, אבל רק אחרי דיון.

אני פותח אפוא את הדיון בעניין *à la carte*, *menu fixe*.

הא' מנצור: המונחים הפשוטים הם ארוחה אחידה וארוחה על-פי התפריט. הם מביעים בדיוק את הרעיון, ואין להכניס כאן מלים אחרות, כמו 'מכלל' וכדומה.

הא' בלאו: רק ארוחה אחידה, או, מוטב, ארוחה קבועה.

הא' מנצור: ארוחה על-פי התפריט היא בדיוק *à la carte*; לא כדאי להכניס מכללים.

הא' בלאו: להמציא מלה בשביל דבר לא מרכזי, ולתפוס את המלה המסכנה 'מכלל' - איננו כדאי.

גב' זמלי: אני מצטערת שאני צריכה להזכיר נשכחות, כבר אמרתי את זה קודם לכן: הייתה כאן טענה שזה לא עבר ועדה מקצועית, ושהמלים שנדונות בוועדה למלים בשימוש כללי לא מומחים דנים בהן. הייתה ועדה למונחי גסטרונומיה, ופרופ' אהרן דותן היה מזכירה. כבר בשנת תשכ"ב הסתיימו הדיונים, הייתה הודעת סיכום, אבל לא הייתה עדיין החלטה של המליאה. שם כבר הועלו המונחים האלה, ולגבי המונח *à la carte* ההצעה הייתה (תפריט) למבחר. אני חושבת שבדרך מקרה, כך התברר אחר-כך, זאת הייתה גם

הצעת הוועדה למלים בשימוש כללי, כך שמומחים כבר ראו את זה לפני שנים רבות, וזה לא דבר שעלה כך סתם.

הא' בלאו: ר־ menu fixe – אין?

גב' זמלי: לגבי שני המונחים menu (à prix) fixe ו־ table d'hôte ההצעה הייתה מנון. הבאתי את זה בוועדה.

הא' בלאו: אני מציע אפוא שנצביע.

הא' בראשור: אבל יש פה שאלה עקרונית, שבעצם המלים לשימוש כללי גדונות שלא בוועדה מקצועית, ומבקשים שהמליאה תהיה הוועדה המקצועית במקרה כזה. השאלה היא מה אנחנו מחליטים. אנחנו לא דנים בזה עכשיו?

הא' בלאו: אני חושב שבעניין תפריט אנחנו יכולים לדון, מפני שהמלים אינן מיוחדות.

הא' בראשור: השאלה פה היא לא על התפריט אלא על התכליל.

הא' בלאו: הגב' זמלי הביאה את הרקע לזה, גם מפי מומחים. עכשיו באמת יש לנו הכול: יש לנו גם הצעת המומחים ויש לנו גם הצעה שלנו, ואנחנו יכולים בשקט להחליט כאן. אין ההחלטה חשובה במיוחד, אלא שנקבע משהו ברור.

אני מבין שאין תומכים בתפריט מכלל. נשארנו אפוא עם המונחים ארוחה אחידה, או ארוחה קבועה. אם נשתמש בתפריט לגבי המונח השני, לא נוכל להשתמש בארוחת תפריט. אני מציע אפוא שנצביע בין ארוחה קבועה לבין ארוחה אחידה. החשיבות של ההכרעה איננה מרקיעה שחקים.

גב' זמלי: האם אתה יכול להבהיר שוב, בבקשה, מה כנגד מה מובא כעת להצבעה?

הא' בלאו: ארוחת מכלל ירדה מן הפרק.

גב' זמלי: גם ארוחת מבחר?

הא' בלאו: ארוחת מבחר יכולה להיות, היא אפשרית. אציע גם ארוחת מבחר.

הא' ייבין: אני חושב שהמונח ארוחה קבועה מטעה במקצת. ארוחה אחידה פירושה שאתה בא למסעדה, נותנים לך ארבע מגות אחידות, ואין אתה חופשי להזמין מגות לפי בחירתך. ארוחה קבועה פירושה שכל השנה נתנו במסעדה הזאת אותן ארוחות, בלא שינוי. זה לא נכון. יכולה להיות היום ארוחה כזאת ומחר אחרת.

הא' בלאו: גם באחידה יש אפשרות של טעות. הטענה ששתי מלים עשויות לצמצם את המושג יותר מאשר יש בעצם בכל אחת משתייהן היא נכונה גם פה. אבל בהחלט אפשר להחליט על ארוחה אחידה, אין לי כל התנגדות לכך.

הצבעה

בעד המונח ארוחה אחידה	-	17
בעד המונח ארוחה קבועה	-	1

המונח 'ארוחה אחידה' נתקבל.

הא' בלאו: אנחנו עוברים למונח המקביל, à la carte. יש לנו ארוחת מבחר ואפשר גם ארוחה על-פי תפריט, שהרי 'שחררנו' את המלה תפריט.

הא' דותן: יש לקבוע מונח שתהיה לו עמידה גם בלי ארוחה. כלומר, הביטוי à la carte ישמש לאו דווקא בתרגום עם ארוחה. מבחר לעצמו איננו יכול לשמש במשמעות זאת. למבחר - יכול; על-פי התפריט - יכול. ארוחה משתמעת מכך, אבל איננה משמשת תמיד.

הא' בלאו: השמטת שם העצם תהיה קשה יותר במקרה של מבחר.

הא' מנצור: אני שוקל, שמא במקום על-פי התפריט ניתן אולי לומר מתוך התפריט.

הא' בלאו: זה איננו מדגיש יותר מדי את החלקיות? אני שואל, אינני יודע. אני מעמיד אפוא להצבעה. יש לנו ארוחת מבחר, ארוחה מן המבחר, ארוחה על פי תפריט.

גב' הראבן: כדי שלא תלך לנו לאיבוד לגמרי המלה תפריט, אני מציעה שנכנה בשם תפריט את אותו גיליון או חוברת שמגישים; כל ה'סיפור' הזה יהיה תפריט.

הא' בלאו: זה מקובל על כולנו.

גב' הראבן: תהיה לנו ארוחה אחידה ולעומתה ארוחה מן המפרט או מן התפריט או מן המבחר.

הא' בר-אשר: למרות הקסם של המלה מן המבחר, אני מציע לא לקבל אותה מכיוון שיש בה קונוטציה של מן המובחר, ותפריט זה הוא דבר רגיל. אני חושב שמן התפריט יותר טוב.

הא' בלאו: התפריט מן המבחר עולה יותר, ועל כן הוא מובחר יותר.
 רבותי, אני מעמיד אפוא להצבעה ארבע הצעות: שתיים עם 'מבחר' – מן המבחר,
 למבחר, ושתיים עם 'תפריט' – על-פי התפריט, מן התפריט. הנה התפריט לפניכם, ואתם
 יכולים לבחור ממנו *à la carte*.
 אנחנו מצביעים אפוא. מבחר לבד אנחנו מורידים לפי הצעתו של הא' דותן.

הצבעה

- בעד מלת יחס + 'מבחר' (מן המבחר או למבחר) – 1
 בעד מלת יחס + 'תפריט' – הרוב
 בעד מן התפריט – 12
 בעד על-פי התפריט – 3

התקבל המונח 'ארוחה מן התפריט'.

גב' בהט: הוועדה הזאת נתמנתה למלים בשימוש כללי. הכוונה הייתה, שהוועדה תדון
 במלים שונות המופנות אל האקדמיה כדי לדעת את תרגומן, ואין בתחומן ועדה מיוחדת
 שתדון בהן. אלו אינן מלים מקצועיות, הן מלים בשימוש כללי. אם יש פה מלים מעין באגט
 או פנקייק, הכול יודעים מהם באגט ופנקייק ואין צורך במומחים כדי לתרגמם. לשם כך
 הוקמה הוועדה. מטבע הדברים, שכל האנשים מומחים במלים האלה, ולכן יש פה הצעות
 רבות לכל אחת מן המלים. הוועדה לא עשתה את עבודתה פלסטר. היא דנה בכל מיני
 הצעות והחליטה מה שהחליטה. כאן אין צורך בחקירה ודרישה. כל אחד מבין את המלה
 ולכל אחד יש הצעה יותר טובה משל זולתו, זה מטבע הדברים. אני שואלת: מה גורל
 הרשימה הזאת, ואם גורלה להיגנז, למה אנחנו צריכים בשבוע הבא לשבת בוועדה ולדון
 במלים נוספות: איך אומרים גטקס בעברית ואיך אומרים ויטראז' בעברית וכו'. הרי ברור
 לנו, שכל הצעה תהיינה כנגדה הצעות יותר טובות לדעת רבים. ובכן, האם יש עוד מקום
 להמשיך בוועדה כזאת?

הא' בלאו: הדברים, אני חושב, מסובכים, אבל למרות זאת אינם כל-כך חד-משמעיים
 כמו שאמרת. יש במלים הכלליות האלה שני סוגים. יש מלים אשר שייכות לקבוצת
 מושגים, אשר מן הראוי לדון בכל הקבוצה הזאת אגב אותה המלה, ויש מלים שהן מלים
 מקריות שכל אחד יודע אותן. הבה נראה את הרשימה כאן. המלה ג'ט-לג שייכת למלים
 אשר בהחלט מן הראוי שהוועדה הזאת תדון בהן. כל אחד יודע מה זה ואין צורך להיות
 מומחה, אלא חל על זה מה שאמר הא' גולדנברג קודם, שכאשר אנחנו מרגישים שהמלה
 המוצעת אין לה סיכויים גדולים להתקבל, אנחנו זונחים אותה. עד כאן בסדר?

גב' בהט: אינני בטוחה.

הא' בלאו: בבקשה, מדוע?

גב' כהט: מפני שאני חושבת, שאם בוועד המינוח ראו שהצעות אינן טובות, לא מובן מה צורך יש בדיון על מלים נוספות. זה יהיה גורלן של כל המלים העומדות לתרגום בוועדה.

הא' בלאו: יש הבדל גדול מאוד בין שני הסוגים. כשמדובר במונחים כלליים, מונח אחד גורר את השני, בין בדרך של ניגוד, בין בדרך של הגברה וכדומה. לעומת זה, לגבי ג'ט-לג מדובר במונח מיוחד, שאם אין אנחנו מוצאים מלה שנראית לנו באמת, מוטב שנימנע מקביעת מונח. אבל אנחנו לא נדע אם נמצא מונח מהסוג הזה או לא, אלא אך ורק אחרי הדיון.

יש סוג שני של דברים, אשר לגביהם בהחלט צריכים מומחים. הבה נראה את המונחים מס' 1, 2, 3. אלה הם מונחים שאפשר להתווכח לגביהם באיזו מידה מן הראוי להפריד ביניהם: האם באמת מן הראוי להפריד בין קריקטורה לבין קרטון. ובהחלט מן הראוי, שכאשר אנחנו דנים במונח כזה, שמומחים לעניין הזה ידונו בזה, כי אחרת מתקבלים מונחים שגויים, כגון שהמלה קריקטורה היא פלסטרון. לפלסטר יש קונוטציה שלילית, קריקטורה איננה חייבת להיות שלילית, היא יכולה גם להעשות מתוך חיבה. אינני יודע באיזה מידה צריכים או אין צריכים להפריד בין קריקטורה לבין קרטון. אם אפילו עושים את זה, אינני יודע באיזו מידה דווקא הקונוטציה של צחוק צריכה לעלות פה. אלו הם שני הסוגים של מונחים שאני רואה אותם ואני חושב שמה שצריכה לעשות הוועדה למלים בשימוש כללי - והיא ועדה חשובה מאוד - זה למיין את המלים בצורה כזאת ולהציע. באמת אין בזה כל פגיעה, כאשר אנחנו אומרים פה: המונח איננו כל-כך מתקבל על הדעת, הבה נוותר. שום אדם לא היה מצליח יותר.

יש פה 'כלל גולדנברג', אשר אומר שכאשר המלה איננה מוצאת חן בעינינו, גם כשאין ספק, מוטב להימנע בכלל מקביעת מונח עברי. אותו הג'ט-לג, אין לנו ספק לגבי המלה הזאת, אבל המונח שהוצע איננו נראה מלהיב.

הא' אכרמסון: הוועדה הציעה פה איזה דבר. אני חושב, שאין זה מן הנאה שחברי האקדמיה ללשון העברית לא ידעו שקיים מונח שמתאים בדיוק למה שאנחנו רוצים בג'ט-לג, וזאת המלה תונבא (תונבא או תונבא). זה נמצא בתלמוד, נמצא בפסיקתא, נמצא בתרגום ונמצא אף בפיטו. זו מלה שיש לה מקבילה בסורית, ומשמעה טשטוש. כל מי שמבקש למצוא אותה יוכל לפתוח את ספר הערוך.

ה.

הא' בלאו: הישיבה הבאה תהיה ישיבה של בחירת חברים. אני צריך להודיע על זה, כי לפי התקנון חייבים בישיבה שלפני כן להודיע על הדבר הזה. אני מודה לכם מאוד.

הישיבה המאה תשעים וחמש (קצ"ה)

חברי האקדמיה התכנסו ביום רביעי, ה' בשבט התש"ן (31 בינואר 1990), בשעה ארבע אחה"צ, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים הגב' ש' הראבן וה"ה ש' אברמסון, א"א אורבך, ש' אירמאי, א' אמיר, י' בלאו (יור), א' בנדויד, ז' בן-חיים, מ' בר-אשר, א' ברוידא, ג' גולדנברג, א' דותן, א' טל, י' ייבין, א' מגד, א' מירסקי, ש' מלצר, א' פורת, גב"ע צרפתי, מ"צ קדרי, ח' רבין, י' רצהבי.

סדר היום: בחירת חברים וחברים-יועצים.

א.

הא' בלאו קרא בתקנון את הסעיפים העוסקים בבחירות, וקבע שמולאו התנאים הנדרשים: יש מניין חוקי לישיבה, והוועדה הבוחנת את סגולות המועמדים דנה בהצעות. הא' צרפתי קרא לפני הנאספים את מסקנות הוועדה האמורה.

ב.

בבחירות חשאיות נבחרו כחברים ה"ה ארי אבנר ודוד טנא.

ג.

בבחירות חשאיות נבחרו כחברים-יועצים הגב' שושנה בהט וה"ה יעקב זוסמן, כרמי טשרני ומשה עסיס.